

બે મિનિટનું મૌન

ભાઈઓ અને બહેનો
આ દિવસ અસ્ત પામી રહ્યો છે
આ અસ્ત પામતા દિવસ પર
બે મિનિટનું મૌન.

જઈ રહેલા પંખી પર
અટકી રહેલા પાણી પર
ઘેરી રહેલી રાત પર
બે મિનિટનું મૌન

જે છે તેની પર
જે નથી તેની પર
જે હોઈ શકતું હતું તેની પર
બે મિનિટનું મૌન.

પડી ગયેલી છાલ પર
તૂટેલા ઘાસ પર
દરેક યોજના પર
દરેક વિકાસ પર
બે મિનિટનું મૌન

આ મહાન શતાબ્દી પર
મહાન શતાબ્દીના
મહાન ઈરાદાઓ પર
મહાન શબ્દો પર
અને મહાન વચનો પર
બે મિનિટનું મૌન
ભાઈઓ અને બહેનો
આ મહાન વિશેષણ પર
બે મિનિટનું મૌન.

પાણીથી ઘેરાયેલા લોકો

પાણીમાં ઘેરાયેલા લોકો
પ્રાર્થના નથી કરતા
તેઓ પૂરા વિશ્વાસથી જોતા રહે છે પાણી
અને એક દિવસ
વગર કોઈ સૂચનાએ
ખચ્ચર, બળદ કે ભેંસની પીઠ પર
ઘરવખરી લાદીને
ચાલી નીકળે છે ક્યાંક બીજે

આ કેટલું અદ્ભુત છે
કે પૂર ભલે ગમે તેટલું ભયાનક હોય
તેમને પાણીમાં
થોડોક તડકો
થોડુંક આકાશ

પછી તેઓ યાંભલા ઊભા કરે છે
તાણી દે છે કોથળા
બાંધી દે છે મુંજ ઘાસની દોરડીઓ અને ટાટ

પાણીમાં ઘેરાયેલા લોકો
પોતાની સાથે લઈ આવે છે પરાળની ગંધ
તે લેતા આવે છે કેરીની ગોટલીઓ
ખાલી ડબ્બા
શેકાયેલા ચણા
તે લાવે છે ચલમ અને આગ

પછી તણાઈ જાય છે તેમનાં ઢોર
તણાઈ જાય છે તેમની પૂજાની ઘંટડી
તણાઈ જાય છે મહાવીરજીની આદમ કદની મૂર્તિ

ઘરોની કાચી દીવાલો
દીવાલો પર ચીતરેલા હાથી-ઘોડા
ફૂલ-પાન
રેશમ-પટોળાં
બધું તણાઈ જાય છે.

પણ પાણીમાં ફસાયેલા લોકો
ફરિયાદ નથી કરતા
તે કોઈ પણ કિંમતે પોતાની ચલમના કાણામાં
ક્યાંક ને ક્યાંક બચાવી રાખે છે
જરા જેટલો દેવતા

પછી ડૂબી જાય છે સૂરજ
ક્યાંકથી આવે છે
પાણી પર તરતા તરતા
લોકોના બોલવાના મોટા અવાજો
ક્યાંકથી ઊંચે ચડે છે ધુમાડો
વૃક્ષો પર ગોળ ગોળ ઘૂમતો
અને પાણીમાં ફસાયેલા લોકો
થઈ જાય છે બેચેન

તે સળગાવે છે
એક તૂટેલું જ્ઞાનસ
લટકાવી દે છે કોઈ ઊંચા વાંસ પર
જેથી તેમના હોવાની ખબર
પાણીની પેલી પાર સુધી પહોંચી શકે
પછી તે આછા પ્રકાશમાં
પાણીની આંખોમાં
આંખો નાખીને
રાતભર ઊભા રહે છે
પાણીની સામે
પાણીની તરફ
પાણીની વિરુદ્ધ
ફક્ત તેમની અંદર
સંવાદિતાની જેમ
દરેક વખતે કંઈક તૂટે છે
દરેક વખતે પાણીમાં કંઈક પડે છે
છપાફ... છપાફ...

એ શબ્દોમાં

આ શબ્દોમાં

ક્યાંક ચાલતા હશે લોકો

ક્યાંક પડતો હશે બરફ

ક્યાંક ગરદન સુધી ધસી આવેલા બરફમાં

ઊભો હશે ભગવાન

ક્યાંક એક છરાની ધાર તેજ કરાઈ રહી હશે

ક્યાંક એક સ્ત્રી કણસી રહી હશે

ક્યાંક એક ઘરડા હોડીવાળાની ચલમમાંથી

નીકળતો હશે ધુમાડો એ શબ્દોમાં

આ શબ્દોમાં

ક્યાંક હશે એક શહેર

જ્યાં તે રહે છે

ક્યાંક હશે એક ઘર

જ્યાં હું નથી રહેતો

સોય અને દોરાની વચમાં

બા મારી એકલતા વિશે વિચારી રહી છે
વરસાદ પડતો નથી
પણ પડી શકે છે કોઈ પણ વખતે
મારે બહાર જવું છે
અને બા ચૂપ છે કે મારે બહાર જવું છે.

એ નક્કી છે
હું જઈશ તો બાને ભૂલી જઈશ
જેમ કે હું ભૂલી જઈશ તેની વાટકી
તેનો ગ્લાસ
પેલી સફેદ સાડી જેમાં કાળી કિનારી છે
હું સાવ ભૂલી જઈશ
જેને આ આખી દુનિયામાં બા
અને ફક્ત મારી બા પહેરે છે

તે પછી શિયાળો આવી જશે
અને મેં જોયું છે કે ઠંડી જ્યારે પણ પડે છે
તો બા થોડી વધુ નમી જાય છે
પોતાના પડછાયા તરફ
ઊંનના વિશે તેના વિચારો
ઘણા કડક છે
મૃત્યુ વિશે બેહદ કોમળ

જઈ રહેલા માણસનું નિવેદન

સવારના ઠંડા તડકામાં
હું મારું માથું અને એડીઓ ધોઈ રહ્યો છું
જતાં પહેલાં
હજી મારે ઘણાં કામ છે રહ્યાં
હજી મારે કોલસો સળગાવાનો છે
હજી મારાં કપડાં સુકાઈ રહ્યાં છે
હજી થોડી વાર મારે લોઢાની જેમ તપવું પડશે
પછી હું ઊતરી જઈશ
મારાં બધાં વસ્ત્રોમાંથી સૌથી હલકા
અને બારીક દોરામાં
જેથી પાછો આવી શકું
ઠંડી અને ધૂળભરેલી આ દુનિયામાં
જ્યાં મારી એડીઓ બરાબર ઘસાતી રહી છે.

સાચું આ છે
કે મારા માટે આ દિવસ
એક સફેદ ખડિયો છે
જેને હું મારા દીકરાને આપવા માગું છું
એ જાણવા છતાં કે તે
એને તોડી નાખશે
સાચું એ છે કે તૂટવાનો અવાજ
મને ગમે છે
મને ઘણી બધી વસ્તુઓ કેવળ એટલા માટે ગમે છે
કે હું તેમની અંદર સાંભળું છું
એક બહુ ધીમો તૂટવાનો અવાજ

મિલાપ

મેં એક દિવસ સડક પર

એક માણસને જોયો

અને મને લાગ્યું, હું એને ઓળખું છું

ખોટું - મારા મને કહ્યું

તું એને નથી ઓળખતો

જાણું છું - મેં કહ્યું

આ એ જ - એ જ માણસ છે

જે મને ટ્રેનમાં મળ્યો હતો

એકદમ ખોટું - મારા મને ફરી કહ્યું

આ તે નથી

છે

નથી...

હું ક્યાંય સુધી વિચારતો રહ્યો

ને ત્યારે મને દેખાયું

તડકામાં તપતા તેના ચહેરા પર પેલું ચીકણા જેવું પ્રવાહી

જે માણસને વૃક્ષોથી જુદો પાડે છે

તે...તે જ

આ તે જ માણસ છે

મેં મને પોતાને કહ્યું

અને બહુ દિવસો પછી

મને એક એવો આનંદ થયો

જેના વિશે પુસ્તકોમાં

મેં ક્યાંય કશું વાંચ્યું નથી

